

REVIEW

PUTIN-NARRATIVER

Af Kim Frederichsen

Anna Arutunyan: *Mystikken om Putin*, København, Lindhardt & Ringhof, 2012, 311 s., ISBN: 978-87-11-39162-4; Per Dalgård: *Putin – og Ruslands ukontrollable demokrati*, København, Informations Forlag, 2012, 207 s., ISBN: 978-87-7514-3375; Masha Gessen: *Putin: Manden uden ansigt*, København, Rosinante, 2012, 346 s., ISBN: 978-87-638-2360-9; Jens Jørgen Nielsen: *På egne præmisser: Putin og det nye Rusland*, København, Frydenlund, 2013, 253 s., ISBN: 978-87-7118-039-8; Samuel Rachlin: *Jeg, Putin: Det russiske forår og Den russiske verden*, København, People's Press, 2014, 224 s., ISBN: 978-87-7159-085-2; Vibeke Sperling: *Russernes drømme: Om det nye Ruslands selvforståelse – og Vestens misforståelser*, København, Gyldendal, 2015, 272 s., ISBN: 978-87-02-17087-0

På den sidste dag i året 1999 annoncerede Ruslands første demokratiske valgte præsident Boris Jeltsin overraskende i sin tv-tale til befolkningen, at han med omgående virkning trådte tilbage og overlod det til premierministeren at fungere som præsident, indtil det forestående valg til præsidentposten kunne afholdes.

Premierministeren var den dengang i det store og hele ukendte Vladimir Vladimirovitj Putin, og mange i Vesten havde travlt med at spørge sig selv "Who is mister Putin?"

Den primære årsag til, at så mange måtte stille sig det spørgsmål, var, dels at så få forskere, journalister og kommentatorer har de nødvendige sprogkundskaber til at kunne beskæftige sig indgående med Rusland (engelsk er ikke et almindeligt udbredt sprog i den del af verden), dels at så få russisksprogrede fremstillinger oversættes til dansk og dermed bliver almindeligt tilgængelige udenfor en snæver kreds af ruslandskendere.

Tog man f.eks. til Moskva (en flyverrejse på halvanden time fra Kastrup), kunne man samtidig med, at så mange spurgte sig selv om,

hvem denne Putin mon kunne være, i boghandlere og hos alle gadehandlere med respekt for sig selv købe samtalebogen *От первого лица*, hvor Putin interviewet af tre ikke særligt kritiske russiske journalister fremlagde sine synspunkter og sin politik. Bogen var en bestseller, men symptomatisk for dansk viden om Rusland blev den ikke oversat til dansk.

Sådan forholder det sig stadig, desværre. I flere år var Karsten Møllers *Fra kaos til Putin* (2008) den eneste danske bog på markedet skrevet af en dansk, russisktalende forsker, og først i de seneste år er der begyndt at komme flere udgivelser på markedet om Putin og Putins Rusland.

Vi skal i nærværende temaanmeldelse se nærmere på en række biografier, dels oversatte, dels skrevet af repræsentanter fra den snævre klub af russisktalende danske ruslandseksperter.

Der er tale om seks værker udgivet på lige så mange forskellige forlag. De er udkommet i perioden 2012-2015. Anmelderen er bekendt med, at Vibeke Sperling ikke anser sit værk for at være en egentlig biografi, men ikke mange af de her anmeldte biografier kan siges at være sådanne i en klassisk forståelse af ordet. Af de seks værker er de fire skrevet af danskere, mens to er oversatte, men ingen af dem fra russisk. Af de seks forfattere er hele fem journalister, hvilket klart træder frem i den flydende sproglige stil, der kendetegner erfarne og velformulerede skribenter.

I det følgende skal vi skride kronologisk frem i forhold til biografiernes udgivelsestidspunkt og gennemgå biografierne en for en, inden vi slutter af med en række opsummerende kommentarer.

Den kronologisk set første i rækken er skrevet af den mangeårige journalist og korrespondent i Rusland Per Dalgaard. Bogen udkom i 2012, men bærer tydeligt præg af at være skrevet i slutningen af 2011, hvor Rusland på mange måder stod i et vadested mellem spirende demokrati og forstærket autokrati ovenpå de store demonstrationer mod valgsvindler ved Duma- og præsidentvalgene. Bogen bærer tydeligt præg af at være udkommet netop i dette mulighedernes vindue for Rusland, og forfatteren er sig det tydeligt bevidst ved at trække tråde tilbage til fortidens Rusland og situationer, hvor russiske ledere som Aleksandr I, Nikolaj I, Aleksandr II og Nikolaj II stod overfor valget mellem politiske liberaliseringer og stramninger. Bogen indeholder en række gode faktabokse om centrale begreber og begivenheder.

Hovedomdrejningspunktet for biografien er den politiske Putin, og de få henvisninger til Putins fortid før præsidentposten er hurtigt overstået. Herefter placeres fokus på den politiske udvikling under Putin både i forhold til Putins politiske program og overdragelsen af præsiden-

Putin, født 1952, Ruslands præsident 2000-2008 og fra 2012

dentposten, men kun i ringe grad magten, til Medvedev – det såkaldte tandemkrati. Bogen gennemgår Putins henholdsvis Medvedevs politiske programmer og redegør for såvel positive resultater så som den øgede levestandard og Medvedevs forsøg på at forbedre Ruslands relationer til omverdenen, men også negative udviklinger som det kontrollerbare demokrati (dvs. undertrykkelse af politiske opponenter, frie medier og civilsamfundsorganisationer samt den lange periode uden valg til guvernør- og borgmesterposter, der i stedet blev udpeget efter præsidentielt dekret), den manglende evne til at udnytte indtægterne fra eksporten af energiressourcer til udvikling af russisk teknologi- og innovationsbaserede virksomheder trods udtalte politiske ønsker herom samt de udbredte systemiske problemer som overdødelighed, lave fødselstal og korrupsion.

Bogen inkluderer en lang række positive såvel som negative udsagn, kommentarer og vurderinger fremsat af russisktalende aktører, og værket har heri en af sine store styrker, da sådanne stemmer alt for sjældent kommer til orde i den danske debat om Rusland.

Bogen munder ud i en interessant sammenligning af Putin med den franske præsident Charles de Gaulle. Per Dalgård argumenterer besnærende for, at begge er præsidenter for postimperialistiske stater, der kæmper med at tilpasse sig det nye forhold og komme sig over chokket af tab af status, begge skulle håndtere en oprørskrig (i Algeriet hhv. Tjetjenien), og at begge søgte at opbygge en stærk, autoritær, protektionistisk centralmagt med langt større beføjelser til præsidentembedet end parlamentet.

Biografen synes for meget influeret af de samtidige spæde tegn på demokratisk spiring i Putins Rusland, og selvom forfatteren ikke af den grund må klandres eftertidens viden om den faktiske udvikling, så gås der ofte for let henover skyggesiderne. Biografien er velskrevet med en solid gennemgang af Putin og Medvedevs politiske projekt. Det mærkes tydeligt, at forfatteren har et indgående kendskab til landet gennem sine lange ophold som korrespondent for forskellige danske aviser. Bogens store styrke er bevidstheden om at trække paralleller til fortiden, der bidrager til vores forståelse af udviklingen i dagens Rusland.

Den første af de oversatte fremstillinger er skrevet af den russisk-amerikanske journalist Anna Arutunyan. Hovedomdrejningspunktet i bogen er overskriftens mysterium om forholdet mellem landets leder og befolkningen set gennem en række case studies. Arutunyan's hovedpointe er, at Putins rolle i og indflydelse på det russiske samfund skal forstås som værende af samme altomfattende karakter som havde han været en enevældig zar eller generalsekretær. Tesen er, at Putin står ubestridt

over loven og derfor kan bestemme hvad, der er ret og privilegier, men ikke lov, og at dette forhold i Putins tid ved magten har været almindeligt accepteret bredt i den russiske befolkning, som om personkult omkring russiske ledere er en dybt indgroet social, økonomisk og psykologisk diskurs, der ikke nødvendigvis bygger på popularitet, men snarere skyldes hengivenhed og økonomisk afhængighed.

Første case study omhandler således en række eksempler på, hvordan ellers selv kritiske journalister og intellektuelle udviser servilitet overfor den karismatiske Putin.

Andet case study omhandler det netværk af centrale modtageværelser først partiet Forenet Rusland med premierminister Putin som formand og siden præsidentadministrationen anlagde udover Rusland (hvorved der postuleres en magtkamp indenfor tandemkratiet), hvor almindelige mennesker kunne møde frem og i bedste sovjetiske stil udenom statsinstitutionerne, men overfor det magthavende parti fremføre deres problemer om alt fra manglende varmt vand til brud på sociale rettigheder. Forfatteren underbygger herigennem sin tese om, at magthaveren i Rusland til en hver tid står over systemet og lovgivningen. Denne opfattelse fremmes også af de årlige tv-programmer, hvor Putin tager imod udvalgte spørgsmål fra seere fra hele landet.

Tredje case study er således et direkte eksempel på, hvordan Putin satte sig udover den eksisterende lovgivning og tvang en oligark til at genåbne en privatejet aluminafabrik i Pikaljovo.

Fjerde case study sætter fokus på forholdet mellem magthaveren, efterretningstjenesten, politimyndighederne samt toldetaten. Der argumenteres for, at der er opstået en institutionaliseret korrupsionskultur, der er sanktioneret fra højeste sted. Korrupsion og kleptokrati fremhæves som et af de største problemer i et land, hvor lovene ofte ikke er det papir værd, de er skrevet på.

Magnitskij-sagen (om advokaten Sergej Magnitskijs død på grund af manglende adgang til lægebehandling efter næsten et års varetægtsfængsling) bliver udgangspunktet for det sjette case study, der nærmere undersøger den betydelige udbredte korrupsions negative indflydelse på det russiske handelsliv.

Syvende og sidste case study sætter fokus på den politiske og økonomiske elite i Putins inderkreds både i skikkelse af forskellige oligarker og chefideologen Vladislav Surkov, som om nogen har stået bag projektet med at skabe en ideologi og semipersonkult, der kunne gøre Putin til en nationens leder blandt apolitiske russere, der af samme årsag ikke er i stand til at forenes om en politisk modkandidat.

Anna Arutunyan har begået en velskrevet undersøgelse af forholdet

mellem magthaveren og samfundet på forskellige områder og således givet os et betydeligt redskab for forståelse af dagens Rusland, om end en mystisk symbiose mellem Magthaveren og Folket også kan drives for langt som den eneste forklaringsmodel på den politiske udvikling i dagens Rusland. Samtidig er bogen veloversat til dansk, og det er en fornøjelse, at et oprindeligt engelsksproget værk for en enkelt gangs skyld har en oversætter, der også besidder et tydeligt kendskab til det russiske. Den tredje biografi om Putin udgivet i 2012 er skrevet af den amerikanske-russiske journalist Masha Gessen. Den er på samme tid den mest Putin-kritiske af de tre og den mest klassiske biografi.

Gessen tolker Putin som en mand, der blev præsident, fordi hans forgænger, Boris Jeltsin, desperat søgte efter en kandidat, hvis fornemste kvalifikation skulle være, at han ikke efter at have overtaget magten ville retsforfølge Jeltsin. Dermed fik man en præsident uden nogen politisk ideologi, men med et stærkt ønske om at gribe og fastholde magten.

Gessens biografi begynder med tiden op til Putins udnævnelse til fungerende præsident og slutter med hans "genvalg" til posten efter at have været premierminister i en periode

Bogen er på mange måder en lang opremsning af anklager mod Putin begyndende med de stadig uopklarede bombesprængninger af en række lejlighedsejendomme i Rusland omkring årtusindeskiftet, fremstillet som et middel til at få ham valgt som præsident. Herefter går vi tilbage i tiden og møder en ung dreng, der voksede op som slagsbror i Leningrads baggårde, inden han efterhånden begyndte at gøre mere ud af skolearbejdet og samtidig begyndte at dyrke kampsport som sambo og judo. I 9. klasse blev han meget påvirket af en tv-serie om KGB og søgte aktivt en uddannelse som jurist, der efterfølgende kunne give ham ansættelse der, hvilket også lykkedes. I en periode var han udstationeret som en lavt rangeret og ikke succesfuld KGB officer i Dresden. Midt i Sovjetunionens sammenbrud blev Putin ansat hos Leningrads ikke-kommunistiske borgmester Anatolij Sobtjak. Herefter følger en række ansættelser først på borgmesterkontoret i Sankt Petersborg og siden i præsidentadministrationen i Moskva, mens Putins tid som håndplukket chef for FSB (KGB's nye forkortelse) forbigås. Overalt finder Gessen eksempler på Putins magtmisbrug, korruption og foragt for almindelige demokratiske principper, også når det gælder hans kampagne mod oligarker som Boris Berezovskij og Vladimir Gusinskij, der gik ham imod, renationaliseringen af tv-stationerne, indskrænkninger i den øvrige presses og civilsamfundets frihed, den udbredte valgsvindel eller afskaffelse af lokale valg til f.eks. guvernørposterne (der siden er blevet genindført), og hun insinuerer kraftigt, at en række politiske mord på

oppositionelle stemmer er sket efter ordre fra præsidentadministrationen. Bogen slutter dog med en optimistisk note af hendes øjenvindneskilringer af protesterne mod valgsvindlen ved Duma valget i 2011.

Gessens bog efterlader indtrykket af en præsident, der arbejder ud fra princippet om, at dem, der ikke er med mig er imod mig. Selvom biografien er velskrevet og grundig i sin undersøgelse af livsforløbet hos den mand, der skulle blive Den Russiske Føderations anden præsident, prægtes den af en for stærk negativ tone, der hele tiden vil se det sorte i det sorte og udelukkende tillægge Putin negative karaktertræk, hvilket skæmmes for en ellers velskrevet biografi, som man også skal glæde sig over, er så veloversat af en oversætter, der kan begge sprog til fingerspidserne

Også i 2013 kom der en ny Putin-biografi på det danske marked denne gang skrevet af cand.mag. og underviser Jens Jørgen Nielsen. Det er også den der skiller sig mest ud i forhold til de øvrige qua sit positive syn på den biograferede. Forfatteren skriver som indgangsbøn, at han mener, den vedholdende kritik af Rusland er fordrejet, at hans biografi skal ses som et opgør med denne fordrejning, og at Rusland er ved at finde sin egen vej væk fra den sovjetiske blindgyde. Forfatteren tager et langt tilløb med sin gennemgang af slutningen af zartiden og efterfølgende Sovjetunionen særligt med vægt på slutningen af sovjettiden. Han forholder sig forholdsvis kritisk til opløsningen af Sovjetunionen og endnu mere kritisk til chokterapien, de økonomiske reformer i Jeltsin tiden. En af Jens Jørgen Niensens største anker mod chokterapien og et tema, der i det hele taget fylder meget i bogen, er, at den er af vestlig oprindelse, og han mener gennemgående, at Rusland skal finde sin egen vej, der ikke skal være præget af vestlige politiske og økonomiske ideer, da disse som udgangspunkt altid har haft negativ indflydelse på den russiske samfundsudvikling. På den baggrund beskrives Jeltsins Rusland som røverkaptalisme, fattigdom, korrupsion, lovløshed og bristede illusioner. Som et fejlslagent samfund med andre ord.

Først halvvejs inde i teksten når bogen frem til hovedpersonen, Putin. Og her skifter Jens Jørgen Nielsen desværre stil. For lige så præcis, velunderbygget og kritisk hans analyse er i bogens første halvdel, ligeså ukritisk, ureflekteret, relativistisk og forstående overfor præsidenten bliver den i anden halvdel. Den er således fyldt med betydelige underdrivelser af Putins udvikling i en stadig mere autoritær retning på bekostning af mediernes, oppositionens og økonomisk frihed samt de klassiske friheder såsom ytringsfriheden. Analysen af Putins præsidentperioder bliver dermed et ukritisk ekko af det officielle Ruslands (bort)forklaringer

af den stadig mere ufri udvikling i landet. Der er en lang række tilfælde af "whataboutism", dvs. forsøg på at bortrelativisere den mulige negative udvikling i forhold til de helt basale frihedsrettigheder ved at pege på kritiske eksempler på postulerede tilsvarende forhold i Vesten, hvorpå der argumenteres for, at når Vesten udfører lignende handlinger, der af forfatteren anses for at være forkerte, så må Putin gerne foretage sig tilsvarende handlinger, uden at det bør give anledning til kritik, netop fordi de handlinger, Vesten foretager sig, opfattes som forkerte.

Forfatterens sprog er sine steder temmelig løst og fyldt med anekdoter fra mange rejser rundt om i Rusland og det tidligere Sovjetunionen, hvilket giver teksten en ligefremhed og åbenhjertighed af at tale direkte til læseren. Samtidig er man aldrig i tvivl om forfatterens holdning. Desværre bærer bogen flere steder præg af en dårlig tryk kvalitet, hvilket også er med til at skæmme det samlede indtryk.

Netop forfatterens ureflekterede holdninger til Putin er bogens store svaghed, og hovedårsagen til, at den ikke bør stå alene for læseren med interesse for Putins Rusland. På mange måder bliver bogen en efternøler til den såkaldte selvforståelsesskole, der hærgede (især) jyske universiteter- og universitetscentre i 1970'erne og 80'erne (f.eks. forskerkredsen omkring det daværende Sydjysk Universitetscenter), hvor den overordnede tese var, at det daværende Sovjetunionen skulle forstås på sine egne præmisser, hvilket ikke ville sige som marxistisk-leninistiske diktaturstater, men at magthavernes egne udsagn uden videre ukritisk skulle godtages. Jens Jørgen Nielsens bog kan derfor bedst anbefales til de læsere, der ikke kan russisk, men gerne vil lære de nuværende russiske magthaveres verdenssyn at kende.

En af de mest indsigtfulde bøger om Putin er skrevet af journalisten Samuel Rachlin, der som fikspunkter for sin fremstilling har for det første den russiske besættelse af Krim og for det andet Putins nyformulerede nationalistiske politiske program.

Rachlin argumenterer for, at invasionen og besættelsen af Krim er et resultat af Putins stormagtsambitioner, og at de har sat Øst-Vest forholdet mange år tilbage. Desuden er Krim besættelsen det første resultat af en ny russisk militærdoktrin, der bygger på såkaldt hybridkrig, dvs. en blanding af konventionel væbnet konflikt og andre elementer af "ikke-militære forholdsregler", dvs. lokale selvforsvarsstyrker ("de små grønne mænd") og spontane, men stærkt organiserede og koreograferede, rejsninger af pro-russiske femtekolonneelementer i lokalbefolkningen. Resultatet blev oprettelsen af lokale såkaldte folkerepublikker efter såkaldte folkeafstemninger, der blev gennemført på et stærkt

tvivlsomt grundlag. Samtidig var der en massiv russisk propagandastrøm, der på den ene side benægtede russisk involvering og på den anden udråbte den ukrainske overgangsregering, der opstod efter revolutionen på Maidan pladsen, som fascistisk og en reel trussel ikke bare overfor Rusland, men også overfor verdenssamfundet. Den nye russiske militærdoktrin bygger især på erfaringerne fra den kortvarige russisk-georgiske krig, hvor den russiske militære ledelse har taget ved lære af alt det, der ikke fungerede i 2008 i den russisk-georgiske krig i formuleringen af en ny militær strategi. Samtidig understreger Rachlin den vigtige pointe, at mange russere anser Ukraine for at være en gennem århundreder uforanderlig og urokkelig del af Rusland, der ved en fejl er blevet til et selvstændigt land. Desuden var der i den øverste politiske ledelse i Rusland et ønske om at beskytte flådebasen i Sevastopol og en frygt for, at den politiske uro i Ukraine skulle brede sig til Rusland.

I sidste ende ser Rachlin invasionen af Krim som et klassisk eksempel på russisk "vranjo". Begrebet dækker over et historisk set almindeligt accepteret princip i russisk politik; at politikerne ved, at de lyver overfor offentligheden, at offentligheden ved, at politikkerne lyver, og at begge parter ved, at modparten ved det. Samtidig havde de russiske magthavere fra starten en forventning om, at verdensoffentlighedens reaktion blev, som den blev, med oprørt retorik og indførelsen af enkelte sanktioner, hvilket de russiske ledere for begge deles vedkommende fint kunne leve med.

Anden del af Rachlins bog bliver en mere klassisk biografi om Putins vej til magten og den politiske udvikling efter år 2000, der har været økonomisk god, men skidt for frihedsrettighederne. Først og fremmest fremhæver Rachlin den vigtige pointe, at Putin var enormt populær i sine to første præsidentperioder, fordi han fik styr på den russiske økonomi efter kaosset under Jeltsin. BNP, BNP pr. capita, valutareserverne, gennemsnitslønnen og pensionerne er vokset, mens inflationen og statsgælden i procent af BNP er faldet ganske betydeligt, hvilket har ført til en historisk set nærmest ukendt periode af stabilitet og velstand for den russiske middelklasse. Da den samme middelklasse udfordrede Putin ved de store demonstrationer mod valgsvindel, greb Putin til det andet ben i sin nuværende politiske linie, "Den russiske verden", der fremstiller Rusland som en særlig traditionalistisk, ortodoks kristen civilisation på et højere moralsk grundlag end det dekadente vesten, hvilket som en cirkelbevægelse havde den ulykkelige logiske konsekvens med besættelsen af Krim. Tankegangen bygger på genoplivningen af en gruppe konservative, nationale, slavofile russiske filosoffer fra 1800 tallet som Ivan Iljin, Nikolaj Berdjajev og Vladimir Solovjov.

Samuel Rachlins bog er særdeles velskrevet, og det er den bedste indføring på dansk i tankegodset bag den nuværende nationalistiske ideologi hos magthaveren i Kreml og den ukrainsk-russiske konflikt med udgangspunkt i Krim.

Det seneste værk, der skal anmeldes her, er skrevet af en af Danmarks mest udtalte Putin-kritikere, Vibeke Sperling. Men i modsætning til den for Putin-forstående Jens Jørgen Nielsen, tynger forfatterens holdning til emnet ikke på samme måde resultatet. Ifølge Sperling selv er Putin ikke hovedpersonen i hendes bog, men en personificering af et korrump og undertrykkende system, der giver mindelser om Sovjetunionen. Men Putin træder alligevel så tydelige frem som skikkelse, at værket skal medtages i denne samleanmeldelse.

Vibeke Sperling sætter med stor præcision fokus på en række centrale problemstillinger, som alt for ofte overses og dermed er blevet mistolket i den almindelige Ruslandsdebat; Ruslands fantomsmerter efter sovjetimperiets sammenbrud, den dårlige kommunikation mellem Øst og Vest samt det russiske magtapparats systemiske natur. Endvidere er en central pointe, at magthavernes og befolkningens interesser nødvendigvis ikke er sammenfaldende.

Sperling tager med det samme fat om det mest betændte emne: Den russiske annektering af Krim. Hun viser både, hvordan Vesten har undervurderet de russiske fantomsmerter og utilfredsheden med ikke at føle sig taget seriøst på den internationale scene, og magthavernes brug af Vesten som skræmmebillede samt den personlige popularitet, Putin fik (gen)skabt ved annekteringen. Forfatteren ser det som kulminationen på et forhold mellem Vesten og Rusland, der er blevet stadig mere betændt siden Den Kolde Krigs afslutning. Som et af eksemplerne på den manglende kommunikation peger Sperling på øst-udvidelserne af NATO, som russerne ser som et løftebrud trods det forhold, at de aldrig fik noget løfte imod det. Som så mange gange, når Øst -udvidelserne kommer på tale, undrer det denne anmelder, at de nye medlemslandes ønske om at komme med pga. deres historiske erfaring med Rusland ikke inddrages mere i debatten, om end forfatteren berører emnet.

Herefter gennemgår forfatteren de indskrænkninger i frihedsrettighederne, der har ramt civilsamfundet og medierne i Putins år som præsident, og som nu for første gang også ses at kunne true internettet. Forfatteren ser Putins styrede demokrati som bundet op på de tidligere omtalte nationalkonservative filosoffer, der beskriver en russisk exceptionisme og bekræfter den nuværende autoritære styreformens ret, fordi den beskytter Rusland mod en fjendtlig omverden – der i sig selv er en

gammel fasttømret systembevarende russisk magthavermyte. Forfatteren ser en stor del af forklaringen på denne udvikling i Ruslands manglende opgør med sin imperiale fortid indtil 1991.

Sidste del af værket sætter fokus på Ruslands udenrigspolitik i form af de såkaldte frosne konflikter omkring Sydossetien, Abkhasien og Transdnjestr, men spørger også om, hvem der er Ruslands udenlandske venner. I forhold til de fastfrosne konflikter ser forfatteren dem som Kremles forsøg på at påvirke den politiske og økonomiske udvikling i de berørte lande i bestræbelserne på at forhindre dem i at knytte tættere bånd til Vesten i form af EU og NATO. Ruslands nærmeste udenlandske allierede skal især findes i medlemslandene i Putins store prestigeprojekt, Den Eurasiske Union, en økonomisk og politisk russisk ledet modvægt til EU. Venner er dermed diktatoriske regimer som i f.eks. Hviderusland og Kasakhstan, men mest som fodslæbende venner, der selv kan få fordele ud af det, mens Rusland får lov at betale regningen for projektet. Også globalt set holder Rusland sig dyre venner som Kina, Venezuela og Syrien, der økonomisk set giver Rusland flere udgifter end indtægter.

Som afslutning på bogen konkluderer Sperling, at den nuværende patriotiske bølge i Rusland er et kunstigt skabt fænomen, og at der findes civilsamfunds kræfter, der er modstandere af det nuværende styre, om end hun til dels overvurderer deres betydning og støtte i de brede russiske befolkningslag. Desuden opfordrer hun Vesten til ikke at føre en alt for overvejende tilpasningspolitik overfor Rusland og peger for eksempel på muligheden for at skabe vestligt finansierede medier, der kan sende på russisk og dermed skabe et alternativ til de statskontrollerede medier, stipendieordninger for russiske studerende, så de kan komme til Vesten, og ikke mindst en genoprettelse af Demokratifonden, hvis nedlæggelse kun kan karakteriseres som en helt utrolig fejlslagen kortsigtet politik.

Vibeke Sperling har altid været skarp i sin kritik af Putin. Hun er stadig stærkt kritisk, men i denne bog er retorikken ikke skinger, som den ellers ofte har haft en tendens til at blive, og det er en fordel, for det får argumenterne til at fremstå langt stærkere. Enkelte fejl i de historiske afsnit skæmmes bogen. Komintern var således ikke en så kompliceret og mystisk organisation, som den gøres til, men et redskab til at styre den verdenskommunistiske bevægelse i mellemkrigstiden, ligesom Petr Stolypin ikke var premierminister i en provisorisk regering (den provisoriske regering fungerede mellem zarmagtens fald i februar 1917 og bolsjevikernes magtovertagelse i oktober), men statsminister (1906-11) under zar Nikolaj II. De små fejl til trods er der tale om en velskrevet, velargumenteret og indsigtfuld bog om udviklingen i Rus-

land under Putin, og som også sætter fingrene på de ømme punkter, hvor Rusland og omverden er gået fejl af hinanden.

Overordnet set går en række karakteristika igen. For det første er der ikke tale om fra "vugge til magt" biografier, men en blanding af nedslag i Putin tidens politiske historie og udvikling krydret med kommentarer og analyser, hvor et samlet set bredt udpluk af det russiske samfund kommer til orde.

For det andet fremgår det tydeligt, at Putin som minimum i sine to første præsidentperioder utvivlsomt var en umådelig populær politiker i brede kredse af befolkningen, der dels var tilfredse med den øgede økonomiske sikkerhed og fremgang, der fandt sted efter år 2000 – godt hjulpet på vej af høje verdensmarkedspriser på energiressourcer – dels netop som følge af 1990'ernes økonomiske kaos havde vendt ryggen til de klassiske politiske partier, som danske læsere ville opfatte dem i en vesteuropæisk kontekst. Men netop denne politik har for første gang i historien skabt en middelklasse i det russiske samfund, og der kan derfor i dag stilles spørgsmålstegn ved, om ikke den forståelse, der har eksisteret mellem staten og borgeren i dagens Rusland, står overfor at blive kraftigt udfordret.

For det tredje er Putins nuværende politiske program et til lejligheden opfundet nationalistisk, men skal ikke forstås indenfor rammerne af et klassisk venstre-højre politisk spektrum. Alligevel er det interessant at bemærke sig, hvordan elementer fra begge disse klassiske yderfløje i europæisk politik udtaler deres støtte og/eller forståelse for Putins politik, hvad enten det drejer sig om repræsentanter fra højrefløjens støtte til hans nationalistiske helstatsretorik eller repræsentanter fra venstrefløjens rygmarvssympati for Putins anti-amerikanske udfordring af den ny verdensorden. Imidlertid burde såvel disse kredse som de europæiske befolkninger i det hele taget i langt højere grad se med bekymring på de udtalte problemer med indskrænkninger i fundamentale frihedsrettigheder for civilsamfundet og medierne i dagens Rusland.

Ønsker man at få et indblik i Putins Rusland, hans politik og motiver, men finder man hele samlingen af biografier for overvældende, vil man efter denne anmelders mening bedst kunne få indblik i emnet ved at læse Per Dalgårds, Samuel Rachlins og Vibeke Sperlings fremstillinger.

Kim Frederichsen, ph.d. stipendiat,
Institut for Tværkulturelle og Regional Studier,
Københavns Universitet,
nk375@hum.ku.dk